

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Кафедра філософії, культурології та інформаційної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

СНУ ім. В. Даля

Целішев О.Б.

(прізвище, ініціали, підпис)

« 25 » травня 20 21 р.

ПРОГРАМА

вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності

034 Культурологія

Укладачі:

д. культ., проф. Смоліна О.О.

д.філос.н., доц. Леонтєва В.М.

Севєродонецьк

2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Кафедра філософії, культурології та інформаційної діяльності

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри філософії,
культурології та інформаційної діяльності
СНУ ім. В. Даля
Протокол № 14 від 25 травня 2021 р.
Завідувач кафедри філософії,
культурології та інформаційної діяльності
к. пед.н., доцент Сілютіна І.М.
« 25 » травня 2021 р.

ПРОГРАМА

вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності

034 Культурологія

Укладачі:
д. культ., проф. Смоліна О.О.
д.філос.н., доц. Леонтєва В.М.

Севродонецьк

2021

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

При підготовці програми були використані наукові розробки матеріалів і досвід навчально-методичної роботи дослідників і педагогів різних спеціальностей: культурологів, філософів, мистецтвознавців, істориків та ін. У використанні понять, естетичних, художніх, культурологічних та інших визначень, укладач програми дотримувався наукової термінології, яка прийнята в українській і зарубіжній науці.

Вступник до аспірантури повинен показати себе людиною зі сформованим гуманістичним світоглядом, наявністю схильності до наукової роботи, що лежить в основі оволодіння професійною майстерністю, розвинутим вмінням адекватно сприймати і оцінювати особливості історії становлення і розвитку світової культури, визначати місце і роль української культури в світовому історико-культурному процесі, виявляти структуру і соціальні функції культури, особливості її розвитку в сучасних умовах.

При відповіді на запитання, вступник до аспірантури, повинен показати знання:

- основних категорій культурології: феномен культури, морфологія, суб'єкт культури, мови і символи культури, культурні традиції, цінності та норми;
- різноманітних підходів до визначення культури, її функції в суспільстві, закони її розвитку;
- основних досягнень культурологічної думки середини XIX-XX ст. (основні школи і концепції культурології);
- характеристик основних особливостей народної, елітарної і масової культури.

При розгляді питань пов'язаних з історією культури вступник повинен дати коротку характеристику її основних культурно-історичних типів.

Особлива увага при підготовці до іспиту та відповідях на запитання приділяється українській культурі, особливостям історико-культурного процесу в Україні, основним історичним етапам культурного розвитку, національно-культурній специфіці, культурним досягненням та основним пам'яткам, а також розкриттю зв'язків української та європейської культур.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Історичний розвиток уявлень про культуру

Антична філософія як джерело первісних теоретичних уявлень про культуру. Значення "пайдейї" в полісній культурі Давньої Греції. Трансформація розуміння культури в давньоримської античності.

Середньовічне бачення культури як людського служіння Богу. Культура як система культів. Середньовічний персоналізм.

Джерела і принципи формування ренесансної картини світу. Гуманістичний вимір ідеї культури в епоху Відродження. Суперечливість ренесансного світобачення. Скептицизм в поглядах на культуру.

Освітянська модель культури. Історичний підхід до культури. Поява поліцентризму в теорії культури. Критика культури в контексті теорії відчуження.

Культура як історичний процес розвитку духу в трактуванні німецької класичної філософії. Моральність і свобода в кантівській моделі культури. Естетична концепція культури Шиллера. Панлогізм Гегеля як підстава об'єктивно-ідеалістичного погляду на історичний розвиток світової культури.

Тема 2. Основні школи і концепції культурології новітнього часу та сучасності

Культурологічний проект побудови морфології культури в концепції О. Шпенглера. Діалогічна сутність розвитку культури в концепції «виклику і відповіді» А. Тойнбі. Теорія типів культури М. Данилевського.

Психологічний підхід до культури З. Фрейда і К. Юнга. Культура як «хитрість несвідомого». Ідея культурних архетипів як органічний зв'язок культури і колективного несвідомого.

Структуралістські методи дослідження культури. Знакові системи як первинні підстави культури. Структурний аналіз культурних феноменів.

Ігрові концепції культури. Спонтанність і відсутність прагматичної установки «культури-гри». Міфологічність ідеї «культури-гри». Сутнісні можливості «людини, яка грає».

Тема 3. Особливості розвитку та специфіка української культури

Культура Київської Русі. Мистецтво Київської Русі.

Культура українського бароко. Феномен слобожанського бароко.

Культура України XIX століття. Класицизм, романтизм, реалізм та проблема прояву української культурної специфіки.

Феномен українського модерну.

Культура України XX - поч. XXI століть. Проблема тоталітарного минулого та пошуки культурної ідентичності в умовах європейської інтеграції.

Тема 4. Природа і сутність культури

Повсякденне вживання терміна і розуміння сутності культури. Публіцистичне бачення сутності та природи культури. Поняття культури в науковому розумінні.

Філософське розуміння культури. Семантичний, «технологічний» і «сакрально-смысловий» підходи до питання про сутність і природу культури. Культура як покладання сенсу.

Тема 5. Простір і час культури

Фізичний простір і час. Абсолютність, загальність, об'єктивність як характеристики фізичного і соціального простору та часу. Їх культурологічні характеристики. Індивідуально-особистісний вимір культурного простору і часу.

Модуси простору і часу в різних типах культури. Простір і час сенсу в культурі: життя, смерть, доля.

Тема 6. Структура культури

Теоретична проблема структурування культури. Структура культури як суперечлива єдність морфологічної, функціональної, продуктивної та змістовно-образної структур.

Морфеми культури. Мистецтво як репрезентативна модель культури. Закони існування художнього образу. Релігія як морфема культури.

Функціональне багатство культури. Продуктивна структура: матеріальне і духовне буття культури. Культура як текст: змістовно-образна структура.

Тема 7. Типологія культур

Проблема типологізації культур. Підстави виділення культурних типів. Міфологічний тип культури. Античність як тип. Конфуціансько-даосістський тип культури. Індобуддійський тип. Ісламський тип. Католицький і православний типи культури.

Тема 8. Світ первісної культури

Імовірнісний характер знання про архаїчні культури. Міф як типологічна підстава архаїки. Хронологія кам'яного віку. Культури верхнього палеоліту. Синкретичність культурної сфери первісної людини.

Ранні цивілізації. Становлення громадянського і класового суспільства. Початок писемної культури міського типу. Культовий характер світогляду. Канонічний тип мистецтва. Традиційність і новизна в мистецтві ранніх цивілізацій.

Тема 9. Світ античної культури

Мінойська художня система як основа грецької архаїки. Античність як логічний початок європейської культури. Від архаїки до еллінізму: еволюція мистецтва.

Тема 10. Феномен середньовічної культури

Криза рабовласницької епохи і культури античності. Розквіт і падіння Візантійської культури. Німецький і романський початки західноєвропейського середньовіччя. Спіритуалізм середньовічної культури. Храмова архітектура і «кам'яний живопис». Символічна мова ікони. Феномен карнавальної культури, «сміхової культури».

Тема 11. Культура Відродження

Італійське Відродження: періодизація та основні культурні досягнення. Джерела і суперечливий характер ренесансного гуманізму.

Північне Відродження: самобутній характер і зв'язок з рухом Реформації. Готичний містицизм як основа художньої системи Північного Відродження.

Тема 12. Культура епохи Просвітництва

Бароко і класицизм в європейській культурі XVII століття. Розум і Просвітництво як основні гасла XVIII століття. Переміщення центру європейської культури до Франції. Ідейний рух Просвітництва. Поєднання ідеалів Просвітництва з традиціями бароко і класицизму.

Тема 13. Основні художні стилі і напрями в культурі XIX - початку XX ст.

Новочасова культурна парадигма та її реалізація в соціокультурному розвитку XIX століття. Основні стилі та напрями в художній системі. Криза культури на рубежі XIX - XX століть.

Тема 14. Художня культура сучасності

Світоглядні основи модерного мистецтва. Види і форми художньої культури модернізму. Синтетичні види мистецтва. Постмодерністські напрями в сучасному мистецтві.

ПИТАННЯ ДО ВСТУПНОГО ІСПИТУ В АСПРАНТУРУ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 034 – КУЛЬТУРОЛОГІЯ

1. Культура як предмет вивчення. Проблема специфічності культури. Сутнісні характеристики культури.
2. Міфологія та культура.
3. Психологічна концепція походження культури (З. Фрейд, К. Юнг).
4. Ігрова концепція походження культури (Й. Гейзінга).
5. Символічна концепція походження культури (Е. Кассирер).
6. Мови і символи культури, культурні коди (семіотика культури). Інформаційно-семіотичний підхід до культури. Основні типи знакових систем культури. Вторинні моделюючі системи.
7. Основні школи і течії в культурології ХХ століття. Структуралізм (К. Леві-Строс, Ж. Лакан, М. Фуко).
8. Основні школи і течії в культурології ХХ століття. Школа культурної антропології (Ф. Боас, Е. Тайлор, Л. Морган).
9. Типологія культури. Різноманіття культурних характеристик. Синхронія і діахронія в культурному просторі.
10. Природа і культура. Співвідношення «природного» і «культурного». Культура в «ноосфері» (В. Вернадський, П. Тейяр де Шарден). Взаємодія і взаємозв'язок культури і природи.
11. Світова та національна культура: самотність, неповторність, унікальність. Поняття «ментальність». Менталітет національної культури.
12. Схід і Захід: діалог культур. Культурна статика і культурна динаміка.
13. Міжкультурна комунікація та діалог культур. Комунікація. Інтеграція, асиміляція, акультурація. Культурні традиції та інновації. Інкультурація та соціалізація.
14. Співвідношення понять «культура» і «цивілізація»: протиставлення, ототожнення, розмежування. Визначення цивілізації. Цивілізація і прогрес.
15. М. Данилевський про різноманіття культурно-історичних типів.
16. О. Шпенглер про історичну типологію світової культури.
17. Мистецтво як специфічна форма відображення дійсності. Мистецтво в системі культури. Жанри мистецтва. Поняття «напрямок» і «стиль» в мистецтві.
18. Масова культура. Теорії масової культури (Х. Ортега-і-Гассет).
19. Релігія і наука в контексті культурології. Проблема співвідношення культури і релігії, релігії і науки.

20. Культура та історія. Категорія «осьового часу» (К. Ясперс).
21. Первісна культура.
22. Культура Стародавнього Єгипту.
23. Культура Стародавньої Індії.
24. Культура Стародавнього Китаю.
25. Культура Стародавньої Греції. Мистецтво Стародавньої Греції.
26. Досягнення давньоримської культури.
27. Загальна характеристика західноєвропейської культури Середньовіччя. Роль християнства в середньовічній культурі. Стили в мистецтві Середньовіччя: романський і готика.
28. Ісламська культура. Коран як пам'ятка культури.
29. Основні етапи розвитку культури Ренесансу та їх особливості. Гуманізм як ціннісна основа культури Відродження.
30. Титани італійського Відродження: Леонардо да Вінчі, Рафаель, Мікеланджело, Тиціан (характеристика творчості за вибором).
31. Західноєвропейська культура Нового часу. Наукова революція XVII ст. Мистецтво бароко.
32. Основні домінанти культури європейського Просвітництва. Представники епохи західноєвропейського Просвітництва. Енциклопедія й енциклопедисти. Класицизм у мистецтві.
33. Особливості західноєвропейської культури XIX ст. Науково-технічна революція XIX ст. Культура модерну.
34. Актуальні проблеми культури XX - поч. XXI століть. Індустріальна та постіндустріальна цивілізації і проблеми сучасної культури. Цінності і протиріччя культури XX - поч. XXI століть. Культура постмодерну.
35. Основні тенденції культури в епоху глобалізму. Моделі культурної універсалізації. Культура і глобальні проблеми сучасності.
36. Культура Київської Русі.
37. Культура українського бароко.
38. Культура України XIX століття.
39. Український модерн. Культура України XX століття.
40. Проблеми і перспективи культури України XXI століття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вайнтруб И. В. Священные лики цивилизаций. К.: Техніка, 2001.
2. Гатальська С. М. Філософія культури. К.: Либідь, 2005.
3. Кравець М. С. Культурологія. Л.: Новий Світ-2000, 2008.
4. Кормич Л. І. Культурологія (Історія і теорія світової культури ХХ ст.). Х.: Одіссей, 2004.
5. Культурологія: теорія та історія культури: навч. посібн. / За ред. І. І. Тюрменко. К.: Центр учбової літератури, 2010.
6. Лекції з історії світової та вітчизняної культур / За ред. А. Яртися та В. Мельника. Л.: Світ, 2005.
7. Попович М. В. Нариси історії культури України. К.: АртЕк, 2001.
8. Сучасна культурологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. За заг. ред. К. В. Кислюка. К.: Конлор, 2016.
9. Українська та зарубіжна культура. Навчальний посібник. 4-те вид. навч. посіб. / М.М. Закович, І.А. Зязюн, О.Л. Шевнюк та ін.; за ред. М.М. Заковича. К.: Знання, 2009. 589 с. <http://www.ex.ua/7590535>
10. Українська культура. Лекції. / За редакцією Д. Антоновича. Київ, 1993. <http://litopys.org.ua/cultur/cult.htm>
11. Буркхардт Т. Сакральное искусство Востока и Запада. Принципы и методы. М.: Алетейя, 1999.
12. Культурологія / Под.ред. А.А.Радугина. М.: Центр, 2001, 304 с. <http://www.alleng.ru/d/cult/cult018.htm>
13. Кармин А.С.. Культурологія СПб.: Издательство «Лань», 2003. 928 с. <http://nashol.com/2012080366357/kulturologiya-karmin-a-s-2003.html> или <http://yanko.lib.ru/ann/culturology-karmin-a.htm>
14. Философия культуры. Становление и развитие. / Под редакцией М. С. Кагана, Ю. В. Перова, В. В. Прозерского, Э. П. Юровской СПб.: Издательство «Лань», 1998. 448 с. http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Fil_Kult/